

Störande elevbeteenden i gymnasieskolan

Niklas Fredriksson

Institutionen för beteendevetenskap och lärande,
Linköpings universitet

Johan Lundqvist

Institutionen för beteendevetenskap och lärande,
Linköpings universitet

Elevers uppförande och ordning är ett ständigt diskussionsämne i lärarrum, medier och politiken. I vår studie framkommer att gymnasielärare uppfattar Otillåtet prat samt Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning som de mest störande och mest förekommande störande elevbeteendena i undervisningen. Resultatet kan ge lärare insikt om störande elevbeteenden som de dagligen möter i klassrummet.

Under valåret 2014 kom skolfrågan att växa fram som den absolut viktigaste, delvis på grund av att svenska elever visade upp den sämsta resultatutvecklingen av alla OECD-länder i den senaste PISA-undersökningen. PISA:s undersökning från 2011 visar att de klasser där störningsmomenten är få presterar bättre än klasser där det förekommer fler störningsmoment. Den studie om störande elevbeteenden vi har genomfört skiljer sig i flera avseenden från tidigare forskning. Dels grundar sig vår studie på en kvalitativ metod bestående av intervjuer med sex gymnasielärare från fyra olika skolor. Dels har *Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning* inte uppmärksammats i tidigare studier om störande elevbeteenden.

För att förebygga störande elevbeteenden framkommer det att lärarna använder sig av olika verktyg och metoder vilka i stort överensstämmer med nationell och internationell forskning inom området. Lärarna framhåller att det viktigaste medlet för att pro-aktivt motverka störande elevbeteenden på grupp- och individnivå är att skapa goda relationer till eleverna.

Lärares uppfattningar om störande elevbeteenden

Lärarna som deltog i studien definierar störande elevbeteenden som något som förskjuter fokus från det som är avsett att göras i undervisningen. Vi fann att gymnasielärare uppfattar störande elevbeteenden ur två perspektiv: *elev-* samt *läraperspektivet*. I de fall då en eller flera elever stör varandra uppfattar lärarna beteendet som störande ur ett *elevperspektiv*. Lärarna uppfattar således inte beteendet som störande för sin egen prestation. Det är ur *elevperspektivet* som majoriteten av lärarna intar sin uppfattning om störande elevbeteenden. *Läraperspektivet* innebär att läraren själv påverkas negativt av elevbeteendet, vilket i vår studie intas av den lärare som har minst erfarenhet i yrket. Vi kan i vår studie dra slutsatsen att läraren framför allt fokuserar på sin egen prestation inför eleverna och i en framtid kommer anta *elevperspektivet* med mer erfarenhet och trygghet i sin yrkesroll.

Elevbeteenden som stör gymnasielärare

De elevbeteenden som stör lärarna mest är *Otillåtet prat* samt *Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning*. Att Otillåtet prat uppfattas vara ett av de mest störande beteendena anser vi vara ett väntat resultat då det ligger i linje med tidigare forskning (Samuelsson, 2014; Granström & Einarsson, 1998; Houghton, Wheldall & Merrett, 1988; McNamara, 1987). Vi kan därmed konstatera att det för detta beteende inte har skett någon förändring över tid.

I jämförelse med tidigare studier på området är dock *Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning* ett beteende som inte har uppmärksammats. Vi menar, inte oväntat, att det kan bero på att mobiltelefoner och datorer är nyare företeelser i klassrummet som mer kommit att användas i olika former av undervisning. Det råder delade meningar bland lärarna i vår studie om huruvida dessa hjälpmedel har en övervägande positiv eller negativ effekt i undervisningen. Flera lärare anser att eleverna måste få verktyg till att kunna hantera hjälpmedlen på rätt sätt. Det kan förstås som att det är en viktig uppgift för både skolor och lärare att informera och utbilda eleverna i hur hjälpmedlen ska användas i undervisningen.

Andra elevbeteenden som i vår studie uppfattas som mer störande är *Olydnad* samt *Passar inte tider*. Den som är intresserad av utvecklade resonemang och bakomliggande orsaker till detta och andra resultat rekommenderas att läsa examensarbetet *Störande elevbeteenden på gymnasiet - en kvalitativ intervjustudie sett ur ett lärarperspektiv* i sin helhet.

Störande elevbeteenden som är mest förekommande i undervisningen

Som tidigare nämnt uppfattar lärarna även *Otillåtet prat* samt *Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning* vara de mest förekommande störande elevbeteendena. Sambandet mellan mest störande och mest förekommande störande elevbeteenden stämmer i stort överens med tidigare forskning.

Lärarna i vår studie uppfattar beteenden som kan anses vara triviala som de mest störande och mest förekommande störande elevbeteendena. Vi menar att beteendet i sig inte behöver vara det mest störande, utan det är förekomsten av beteendet som ligger till grund för resultatet i vår studie. Mer allvarliga elevbeteenden som Fysisk aggression och Verbala skymfningar uppfattas nämligen av majoriteten av lärarna inte vara bland de mest störande.

Lärarna uppfattar även att Sysslolöshet samt *Passar inte tider* är vanligt förekommande beteenden. Resultatet liknar det som Samuelsson (2014) kom fram till gällande gymnasielärare. Skillnaden är att Samuelsson (2014) kommer fram till att dessa beteenden är mest förekommande.

Lärares strategier för kontroll och ordning

Lärarnas åtgärder och korrigeringar av störande elevbeteenden förekommer på tre olika nivåer: *Organisations-, Grupp- och Individnivå*. På organisationsnivå är det främst skolans gemensamma ordningsregler som åsyftas. Grupp-nivån innefattar lokala ordningsregler och bestämmelser vilka vanligtvis är anpassade efter varje klass. Elevavtal som bland annat innehåller trivselregler är en pro-aktiv metod som förekommer på grupp-nivå. På individnivå tillämpas såväl *Verbala* som *Icke verbala åtgärder*. Verbala åtgärder innefattar bland annat tillsägelser. De icke verbala åtgärderna innefattas av kroppsspråk, blickar samt lärarens fysiska närvaro och rörelse i klassrummet.

Enligt lärarna i studien är dock det viktigaste verktyget för en positiv klassrumsmiljö *Relationer*. Lärarna menar att goda relationer på lång sikt ger en bättre effekt vid korrigeringar av störande elevbeteende. *Relationer* tillämpas både på grupp- och individnivå. Detta ligger i linje med Martyn Denscombes (2012) samt Ramon Lewis, m.fl. (2008) påståenden om att vänlighet, sympati och diskussioner med eleverna är förutsättningar för kontroll och ordning, vilket i längden verkar förebyggande mot störande elevbeteenden.

Att involvera elever i samtal och diskussioner, det vill säga skapa relationer till eleverna, är det viktigaste inslaget i lärares arbete mot störande beteenden. Det visar både tidigare forskning och resultatet i vår studie. Det konstruktiva samtalet ger dessutom eleven en ökad möjlighet till självinsikt och därmed förutsättningar att förstå hur de förväntas agera och vilka konsekvenser ett avvikande beteende kan få i undervisningen.

Implikationer

Otillåtet prat, som även i tidigare forskning uppfattas vara ett av de mest störande elevbeteendena sett över tid, tycks vara svårt att stävja. Det som lärarna i vår studie anser vara det effektivaste medlet mot beteendet är att skapa goda relationer med eleverna, vilket i kombination med verbala och framför allt icke verbala korrigeringar ställer höga krav på lärarens yrkesskicklighet.

Vad som står klart är också att *Otillåten mobiltelefon-/datoranvändning* är ett beteende som skolor och lärare måste börja arbeta förebyggande kring. Det framhålls i vår studie som ett av de mest störande och mest förekommande störande elevbeteendena. Lärarna menar att information och utbildning om hur verktygen ska användas i undervisningen är av stor vikt.

Att förebygga störande elevbeteenden och skapa kontroll och ordning i klassrummet är enligt PISA:s undersökning från 2011 en förutsättning för goda prestationer. Kan det finnas ett samband mellan svenska elevers dåliga resultatutveckling sett till andra OECD-länder och en större andel störningsmoment i klassrummet? Detta är en fråga som vi själva inte har ämnat besvara, men som bör ses som relevant. Särskilt eftersom det i vår studie framgår att elever inte har tillräckliga förkunskaper gällande pedagogiska hjälpmedel som exempelvis datorer och därmed inte vet hur de ska hanteras på rätt sätt, alternativt använder dem till annat än det de är ämnade för. För att dessa verktyg ska kunna ses och brukas som hjälpmedel snarare än uppfattas som störningsmoment i undervisningen är information och utbildning ett steg i rätt riktning.